

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Niende Afdeling)

14. december 2023*

»Præjudiciel forelæggelse – forbrugerbeskyttelse – direktiv 93/13/EØF – urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler – artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1 – virkningerne af, at et vilkår findes urimeligt – aftale om lån mod pant i fast ejendom indekseret efter en udenlandsk valuta, der indeholder urimelige kontraktvilkår vedrørende valutakurser – denne aftales ugyldighed – krav om tilbagebetaling – forældelsesfrist«

I sag C-28/22,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa, Polen) ved afgørelse af 19. november 2021, indgået til Domstolen den 12. januar 2022, i sagen

TL,

WE

mod

Likvidator for Getin Noble Bank S.A., tidligere **Getin Noble Bank S.A.**,

har

RET TEN (Niende Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, O. Spineanu-Matei, og dommerne S. Rodin (refererende dommer) og L.S. Rossi,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– WE og TL ved radca prawny M. Woźniak,

* Processprog: polsk.

- likvidator for Getin Noble Bank S.A., tidligere Getin Noble Bank S.A., først ved advokaci Ł. Hejmej, M. Przygodzka og A. Szcześniak, derefter ved aplikant radcowski M. Pugowski og advokacit J. Szewczak og Ł. Żak,
- den polske regering ved B. Majczyna og S. Żyrek, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved N. Ruiz García og A. Szmytkowska, som befuldmægtigede,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT 1993, L 95, s. 29).
- 2 Denne anmodning er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem på den ene side TL og WE og på den anden side likvidator for Getin Noble Bank S.A., tidligere Getin Noble Bank S.A., vedrørende tilbagebetaling af beløb betalt til sidstnævnte i henhold til en aftale om lån mod pant i fast ejendom, der blev annulleret med den begrundelse, at den indeholdt urimelige vilkår.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Tiende betragtning til direktiv 93/13 lyder:
»[F]orbrugeren kan sikres en bedre beskyttelse gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår; [...]«
- 4 Direktivets artikel 6, stk. 1, har følgende ordlyd:
»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«
- 5 Det nævnte direktivs artikel 7, stk. 1, fastsætter:
»Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.«

Polsk ret

- 6 Artikel 117 i ustawa – Kodeks cywilny (den civile lovbog) af 23. april 1964 (Dz. U. nr. 16, position 93) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »den civile lovbog«), fastsætter:
- »§ 1. Formuekrav forældes med de i loven fastsatte undtagelser.
- § 2. Efter forældelsesfristens udløb kan debitor undlade at opfylde kravet, medmindre denne har givet afkald på at kunne gøre forældelse gældende. Frafald af forældelsesindsigelsen inden fristens udløb er dog ugyldigt.
- § 2¹. Efter forældelsesfristen er udløbet, er det ikke længere muligt at gøre et krav gældende mod en forbruger.«
- 7 Denne lovbogs artikel 117¹ bestemmer:
- »§ 1. Retten kan i særlige tilfælde under hensyn til parternes interesser se bort fra udløbet af forældelsesfristen for et krav mod forbrugere, hvis billigheden kræver det.
- § 2. Ved udøvelsen af den i § 1 omhandlede beføjelse skal retten navnlig tage hensyn til:
- 1) forældelsesfristens længde
 - 2) længden af perioden fra forældelsesfristens udløb, indtil kravet gøres gældende
 - 3) arten af de omstændigheder, der fik kreditoren til ikke at forfølge kravet, herunder indvirkningen af debtors adfærd på kreditorens forsinkelse med at forfølge kravet.«
- 8 Den nævnte lovbogs artikel 118 i den affattelse, der var gældende indtil den 8. juli 2018, havde følgende ordlyd:
- »Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen ti år, og for fordringer på periodiske ydelser og fordringer i forbindelse med drift af virksomhed tre år.«
- 9 Den samme lovbogs artikel 118 i den affattelse, der har været gældende siden den 8. juli 2018, har følgende ordlyd:
- »Medmindre andet er fastsat i en særlig bestemmelse, er forældelsesfristen seks år, og for fordringer på periodiske ydelser og fordringer i forbindelse med drift af virksomhed tre år. Forældelsesfristen udløber dog på kalenderårets sidste dag, medmindre forældelsesfristen er kortere end to år.«
- 10 Den civile lovbogs artikel 120, § 1, er affattet således:
- »Forældelsesfristen begynder at løbe fra den dag, hvor fordringen forfalder. Hvis en fordrings forfald afhænger af, at fordringshaveren har foretaget en bestemt handling, begynder fristen at løbe fra den dato, hvor fordringen ville være forfaldet, hvis fordringsindehaveren havde foretaget handlingen hurtigst muligt.«

11 Denne lovs artikel 355 har følgende ordlyd:

»§ 1. Debitor er forpligtet til at udvise den almindeligt påkrævede omhu i en given type forhold (rettidig omhu).

§ 2. Ved fastlæggelsen af pligten til at udvise omhu i forbindelse med en økonomisk aktivitet skal der tages hensyn til denne aktivitets erhvervsmæssige art.«

12 Den nævnte lovbogs artikel 385¹ bestemmer følgende:

»§ 1. Vilkår i en forbrugeraftale, som ikke har været genstand for en individuel forhandling, er ikke bindende for forbrugeren, hvis de fastsætter den pågældendes rettigheder og pligter på en måde, som er i strid med god forretningsskik, og groft tilsidesætter forbrugers interesser (ulovlige kontraktvilkår). Denne bestemmelse berører ikke vilkår, som fastsætter parternes hovedydelse, herunder prisen eller vederlaget, hvis de er klart og entydigt formuleret.

§ 2. Såfremt et kontraktvilkår ikke er bindende for forbrugeren i medfør af § 1, forbliver aftalens øvrige vilkår bindende mellem parterne.

§ 3. Kontraktvilkår, hvis indhold forbrugeren ikke har haft nogen reel indflydelse på, anses for ikke individuelt aftalt. Dette gælder navnlig for kontraktvilkår, der stammer fra en standardkontrakt, som medkontraahenten har foreslået forbrugeren.

§ 4. Bevisbyrden for, at kontraktvilkår er aftalt individuelt, påhviler den, der påberåber sig dette.«

13 Den samme lovbogs artikel 405 fastsætter følgende:

»Den, der uden lovhjemmel har opnået en materiel fordel på bekostning af en anden person, er forpligtet til at tilbagegive ydelsen in natura og, hvis dette ikke er muligt, at tilbagebetale et beløb svarende til dens værdi.«

14 Civillovbogens artikel 410 er affattet som følger:

»§ 1. Bestemmelserne i de foregående artikler finder bl.a. anvendelse på uberettiget opfyldelse.

§ 2. Opfyldelse er uberettiget, såfremt den person, der foretog den, ikke var forpligtet overhovedet eller ikke var forpligtet i forhold til den person, som vedkommende foretog opfyldelsen til, eller såfremt grundlaget for opfyldelsen er bortfaldet, eller såfremt det tilsigtede formål med opfyldelsen ikke var blevet opnået, eller såfremt den retsakt, som forpligtelsen til at foretage opfyldelsen var baseret på, var ugyldig og ikke er blevet gyldig, siden opfyldelsen fandt sted.«

15 Denne lovbogs artikel 455 bestemmer:

»Hvis opfyldelsestidspunktet ikke er angivet eller ikke følger af forpligtelsens karakter, bør opfyldelsen af kravet ske umiddelbart efter, at debitor er blevet opfordret til at opfylde kravet.«

16 Nævnte lovbogs artikel 481, § 1, bestemmer:

»Hvis en debitor er forsinket med betalingen af en pengeydelse, kan kreditor opkræve morarenter, selv om den pågældende ikke har lidt skade, og selv om forsinkelsen skyldes omstændigheder, som debitoren ikke er ansvarlig for.«

17 Den samme lovbogs artikel 496 fastsætter følgende:

»Hvis parterne som følge af kontraktens ophævelse skal tilbagebetale modydelser, har de hver især en tilbageholdelsesret, indtil den anden part tilbyder tilbagebetaling af den modtagne ydelse eller garanterer retten til tilbagebetaling.«

18 Den civile lovbogs artikel 497 har følgende ordlyd:

»Den foregående artikel finder tilsvarende anvendelse ved ophævelse eller ugyldighed af aftalen.«

19 Artikel 5, stk. 1, 3 og 4, i ustawa – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (lov om ændring af lov om den civile lovbog og visse andre love) af 13. april 2018 (Dz. U. 2018, position 1104), bestemmer:

»1. Bestemmelserne i [civillovbogen], som affattet ved nærværende lov, finder fra datoen for nærværende lovs ikrafttræden anvendelse på fordringer, der er opstået før datoen for nærværende lovs ikrafttræden, og som endnu ikke var forældet på dette tidspunkt.

[...]

3. Bestemmelserne [i den civile lovbog] i den affattelse, der hidtil var gældende, finder anvendelse på fordringer fra forbrugere, der er opstået før denne lovs ikrafttræden, og som endnu ikke er forældet på dette tidspunkt, hvis forældelsesfrister er defineret i artikel 118 og artikel 125, § 1, [i den civile lovbog].

4. Forældede krav mod en forbruger, for hvilke der ikke er gjort indsigelse om forældelse på datoen for denne lovs ikrafttræden, er fra denne dato underlagt de virkninger af forældelse, der er fastsat i [den civile lovbog], i denne version af denne lov.«

Twisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

20 Den 7. september 2007 indgik TL og WE med en bank, som Getin Noble Bank er retssuccessor for, en aftale om lån mod pant i fast ejendom optaget i polske zloty og indekseret til schweizerfranc (herefter »låneaftalen«).

21 I henhold til denne aftale blev lånebeløbet i polske zloty omregnet til et beløb udtrykt i schweizerfranc. Med henblik på omregningen anvendte banken den købskurs, der var fastsat i bankens valutakurstabel (herefter »omregningsklausulerne«). TL og WE skulle betale de månedlige afdrag i polske zloty for et beløb svarende til det månedlige afdrag udtrykt i schweizerfranc.

22 Den 27. juli 2017 indgav TL og WE en klage til Getin Noble Bank, hvorved de gjorde gældende, at omregningsklausulerne var urimelige, og anmodede denne bank om at tilbagebetale dem de månedlige afdrag, som de allerede havde betalt til banken i henhold til disse vilkår.

- 23 Den 28. september 2017 anlagde TL og WE sag, idet de gjorde gældende dels, at omregningsklausulerne var ulovlige, dels at låneaftalen var ugyldig. Under sagen meddelte den ret, for hvilken sagen var anlagt, TL og WE, at denne aftale ville blive erklæret ugyldig i det tilfælde, at disse vilkår blev kendt ulovlige. Sagsøgerne i hovedsagen blev ligeledes oplyst om, at de i dette tilfælde ville være forpligtet til at tilbagebetale hovedstolen af lånet straks efter at være blevet opfordret hertil af banken, og at banken kunne afkræve dem betaling af et større beløb. I et retsmøde, der blev afholdt den 12. november 2021, bekræftede TL og WE, at de hverken ønskede at erstatte de nævnte vilkår eller opretholde den nævnte aftale.
- 24 Ved mellemdom af 19. november 2021, som ikke er endelig, blev låneaftalen erklæret ugyldig.
- 25 Den 9. juli 2021 modtog TL og WE en erklæring fra Getin Noble Bank om, at banken udøvede sin ret til at tilbageholde den ydelse, som TL og WE eventuelt havde krav på, indtil TL og WE tilbød banken at tilbagebetale modydelsen for denne ydelse, dvs. det lånebeløb, som banken havde stillet til rådighed for dem i henhold til låneaftalen, eller at sikre retten til tilbagebetaling af dette beløb.
- 26 Getin Noble Bank har rejst en indsigelse om tilbageholdelse, som den har udledt af det krav om tilbagebetaling, som den har mod sagsøgerne i hovedsagen med henblik på tilbagesøgning af de midler, der er udbetalt til dem i medfør af låneaftalen. Hvorvidt denne indsigelse kan gøres gældende, afhænger imidlertid af, om dette krav er forældet.
- 27 TL og WE har gjort gældende, at forældelsesfristen for Getin Noble Banks fordringer begyndte at løbe den dato, hvor sidstnævnte modtog den klage, der er omhandlet i denne doms præmis 22, eller på den dato, hvor det søgsmål, der er nævnt i denne doms præmis 23, blev forkyndt for banken. Sagsøgerne i hovedsagen er af den opfattelse, at eftersom disse to begivenheder fandt sted i løbet af 2017, var disse fordringer forældede i løbet af 2020.
- 28 Getin Noble Bank har gjort gældende, at forældelsesfristen for selskabets fordringer endnu ikke er begyndt at løbe. Ifølge banken løber denne frist fra den dato, hvor en ret har truffet endelig afgørelse i tvisten om, hvorvidt omregningsklausulerne kan gøres gældende, og om låneaftalens gyldighed.
- 29 Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa, Polen), som er den forelæggende ret, har oplyst Domstolen om, at et urimeligt kontraktvilkår ifølge en afgørelse af 7. maj 2021 fra Sąd Najwyższy (øverste domstol, Polen), for det første, fra begyndelsen ikke har nogen retsvirkning, og, for det andet, at en forbruger inden for en rimelig frist kan beslutte, om vedkommende vil give sit samtykke til dette vilkår såvel inden for rammerne af en retslig procedure som i forbindelse med en udenretslig procedure, forudsat at forbrugeren er blevet fuldt ud informeret om de retsvirkninger, der kan følge af, at det nævnte vilkår, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, herunder konsekvenserne af en eventuel efterfølgende annullation af den omhandlede aftale. Hvis en behørigt oplyst forbruger afviser at give sit samtykke til det pågældende urimelige vilkår, vil det være uden virkning.
- 30 Ifølge den forelæggende ret har en sådan fortolkning den virkning, at aftalen fra den dato, hvor den pågældende forbruger beslutter ikke at give sit samtykke til et sådant vilkår, uden hvilket aftalen ikke kan opretholdes, eller fra datoen for udløbet af denne rimelige frist, bliver endelig ugyldig, eller, såfremt betingelserne for, at den kan opretholdes ved anvendelse af udfyldende lovgivning, er opfyldt, får virkning med tilbagevirkende kraft i form af denne lovgivning.

- 31 I denne henseende er den forelæggende ret af den opfattelse, at anvendelsen af denne fortolkning rejser visse problemer. Ud over den omstændighed, at den pågældende forbruger er forpligtet til at erklære, at vedkommende har til hensigt at anfægte de omhandlede urimelige kontraktvilkår og at anlægge en retssag, fremgår det i denne henseende ikke klart af den nævnte fortolkning, på hvilket tidspunkt forældelsesfristen begynder at løbe. Selv om denne ret finder, at disse frister kan findes i de almindelige bestemmelser i polsk ret, er den i tvivl om, hvorvidt disse bestemmelser er forenelige med direktiv 93/13.
- 32 Den forelæggende ret er desuden af den opfattelse, at rækkevidden af dom af 29. april 2021, Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341), bør præciseres. I denne henseende har den forelæggende ret anmodet Domstolen om at afklare, om forpligtelsen til at oplyse en forbruger om virkningerne af, at urimelige kontraktvilkår i en aftale ikke kan håndhæves, kan have betydning for de tilbagebetalingskrav, der fremsættes efter annullationen af denne aftale. Ifølge den forelæggende ret synes det at fremgå af Domstolens praksis, at konstateringen af, at et kontraktvilkår er urimeligt, ikke blot indebærer, at forbrugeren ikke er bundet af dette vilkår, men også at den pågældende har en ret til tilbagebetaling, hvis rækkevidde ikke kan afhænge af yderligere erklæringer.
- 33 Den forelæggende ret er i tvivl om, hvorvidt direktiv 93/13 har indvirkning på de polske retsregler om forældelsesfrister. I denne henseende har den forelæggende ret anført, at i henhold til polsk ret gælder dels, at forpligtelsen til tilbagebetaling af beløb, der er betalt med urette, forfalder, når den ikke opfyldes straks efter, at debitor for den pågældende ydelse er blevet opfordret til tilbagebetaling, dels, at hvis en fordrings forfald afhænger af særlig handling fra rettighedshaveren, begynder forældelsesfristen at løbe fra den dag, hvor fordringen ville være forfaldet, hvis rettighedshaveren havde foretaget denne handling så hurtigt som muligt. Den forelæggende ret har præciseret, at dette skal forstås således, at forældelsesfristen for en sådan handling begynder at løbe fra et tidspunkt, der ikke er strengt defineret, men som fastsættes ved den tid, der er forløbet fra den dato, hvor den uretmæssige ydelse blev leveret, hvilket, for det første, gør det muligt for den person, der har leveret ydelsen, at opfordre modtageren til at tilbagelevere den, for det andet, gør det muligt for denne person at gøre denne modtager bekendt med denne opfordring og, for det tredje, gør det muligt for sidstnævnte at tilbagelevere den nævnte ydelse »straks«.
- 34 Den forelæggende ret er imidlertid i tvivl om, hvorvidt den fortolkning af disse regler, som Sąç Najwyszy (øverste domstol) har anlagt, er forenelig med EU-retten. I denne henseende har den forelæggende ret anført, at i overensstemmelse med denne fortolkning kan forældelsesfristen for et krav om tilbagebetaling af beløb, der er betalt med urette, som en erhvervsdrivende har som følge af en aftales ugyldighed, der skyldes den urimelige karakter af et vilkår i denne aftale, først begynde at løbe, efter at den pågældende aftale, med endelig virkning, ikke kan håndhæves. Situationen for denne aftale er imidlertid, at den midlertidigt ikke kan håndhæves, indtil den pågældende forbruger bringer denne situation til ophør, hvilket forbrugeren kan gøre til enhver tid enten ved at acceptere at være bundet af dette vilkår eller ved at afvise at være det. Hvad angår forældelsesfristen for et krav om tilbagebetaling af beløb, der er betalt med urette, som forbrugeren har, har sidstnævnte ret præciseret, at denne frist ikke kan begynde at løbe, før forbrugeren har fået kendskab til eller med rimelighed burde have fået kendskab til det nævnte vilkårs urimelige karakter.
- 35 Ifølge den forelæggende ret gælder, at selv om begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes krav om tilbagebetaling af beløb, der er betalt med urette, afhænger af forbrugerenes aktive adfærd, forholder det sig ikke desto mindre således, at den erhvervsdrivende

kan fritages for ethvert ansvar for så vidt angår urimelige kontraktvilkår i en aftale, forudsat at forbrugeren ikke foretager nogen handling med henblik på at anfægte denne aftale og gøre sine rettigheder gældende. Denne fortolkning synes efter den forelæggende rets opfattelse at være i strid med direktiv 93/13, for så vidt som en erhvervsdrivende, der er vidende om, at en forbruger kan miste sin fordring på grund af forældelse heraf, ikke vil være afskrækket fra at indføre urimelige vilkår i aftaler, og for så vidt som denne erhvervsdrivende i øvrigt ikke alene vil være fristet til at anvende sådanne vilkår, men også til at fortsætte opfyldelsen af disse aftaler ved at drage fordel af den omstændighed, at en forbruger ikke nødvendigvis har kendskab til og er bevidst om sine rettigheder.

- 36 Den forelæggende ret er desuden i tvivl om, hvorvidt de yderligere krav, der pålægges forbrugeren, og som er knyttet til nødvendigheden af, at denne ud over klart definerede krav fremsætter en erklæring om, at den pågældende er bekendt med konsekvenserne af anfægtelsen af de omhandlede urimelige kontraktvilkår, er forenelige med direktiv 93/13. Hvis en forbruger fremsætter en udenretlig anmodning om tilbagebetaling, kan den erhvervsdrivende, som en sådan anmodning er rettet til, imidlertid ikke være sikker på, at denne forbruger er blevet behørigt informeret om konsekvenserne af ophævelsen af den pågældende aftale, således som det kræves i henhold til EU-retten. Den forelæggende ret synes at være af den opfattelse, at det følger af en sådan konstatering, at forbrugeren ud over en klage er forpligtet til at fremlægge supplerende erklæringer og endog at få efterprøvet denne klage inden for rammerne af en retssag.
- 37 I denne henseende har den forelæggende ret præciseret, at den manglende erklæring under en retssag kan erstattes af overholdelsen af den forpligtelse, som påhviler den ret, for hvilken sagen er anlagt, til at oplyse den berørte forbruger om disse konsekvenser og ved at opretholde forbrugers anmodning om tilbagebetaling.
- 38 Ifølge denne ret skal den konklusion, som Domstolen nåede frem til i sin dom af 29. april 2021, Bank BPH (C-19/20, EU:C:2021:341), hvorefter en national ret, der fastslår, at et vilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, er urimeligt, er forpligtet til at oplyse forbrugeren om konsekvenserne af en annullation af denne aftale, uanset om forbrugeren er repræsenteret af en professionel repræsentant, forbeholdes faktiske forhold som dem, der var omhandlet i den sag, der gav anledning til denne dom, nemlig når den pågældende nationale ret ex officio har undersøgt gyldigheden af den nævnte aftale. Den forelæggende ret er af den opfattelse, at en vid fortolkning af denne konklusion ikke ville være i overensstemmelse med ordningen for forbrugerbeskyttelse, som er baseret på princippet om, at en almindeligt oplyst, rimeligt opmærksom og velunderrettet gennemsnitsforbruger er beskyttet, uden at det dog »kræves, at forbrugers kendskab undersøges særskilt, for at det kan fastslås, at vedkommendes erklæring har haft de tilsigtede virkninger«.
- 39 Den fortolkning, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) har anlagt, har desuden den virkning, at en erhvervsdrivende først misligholder opfyldelsen på det tidspunkt, hvor den dom, hvorved det fastslås, at aftalen er ugyldig som følge af urimelige vilkår, bliver endelig, hvilket udelukker den pågældende forbrugers ret til betaling af renter for perioden mellem tidspunktet for fremsættelse af kravet om tilbagebetaling og det tidspunkt, hvor denne dom bliver endelig. Dette ville i strid med direktiv 93/13 tilskynde de erhvervsdrivende til systematisk at afvise sådanne krav ved at forlade sig på dels, at visse forbrugere giver afkald på at gøre deres rettigheder gældende ved en domstol, dels at de pågældende erhvervsdrivende ikke udsættes for de praktiske konsekvenser af forsinket betaling, selv om visse forbrugere anlægger søgsmål.

- 40 Den forelæggende ret har ligeledes rejst spørgsmålet, om den omstændighed, at en aftales endelige ikke-bindende karakter gøres betinget af, at retsinstanserne endeligt afgør tvisten om, hvorvidt vilkårene i denne aftale er urimelige, ikke fører til en betydelig svækkelse af den pågældende forbrugers stilling, der kan bringe virkeliggørelsen af formålene med direktiv 93/13 i fare.
- 41 Såfremt det antages, at direktiv 93/13 ikke er til hinder for, at følgerne af en aftales ugyldighed først indtræder, efter at den berørte forbruger har afgivet en erklæring om, at denne er blevet fuldt ud informeret om virkningerne af denne ugyldighed, ønsker den forelæggende ret oplyst, om dette direktiv kræver, at en erhvervsdrivende, som er adressat for et krav om tilbagebetaling, er forpligtet til af egen drift at efterprøve, om den berørte forbruger er bevidst om disse virkninger.
- 42 I denne henseende har den forelæggende ret anført, at i polsk ret afhænger begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for en erhvervsdrivendes fordringer som følge af, at en aftale ikke kan håndhæves, af det tidspunkt, hvor denne kunne have opfordret den pågældende forbruger til at tilbagebetale den omhandlede ydelse. Såfremt det tiltrædes, at den omstændighed, at urimelige kontraktvilkår ikke ensidigt kan håndhæves, er til hinder for en sådan opfordring, opstår spørgsmålet ifølge den forelæggende ret, om det påhviler den erhvervsdrivende at foretage en kontrol af effektiviteten af den opfordring til opfyldelse, som forbrugeren har rettet til denne, bl.a. ved at give den pågældende en forklaring hvad angår de gensidige rettigheder og forpligtelser i tilfælde af annullation af aftalen.
- 43 For det tilfælde, at det er tilladt at lade begyndelsestidspunktet for fristen for forældelse af en erhvervsdrivendes fordringer, der er knyttet til den omstændighed, at en aftale ikke kan håndhæves, afhænge af enhver begivenhed, der er indtrådt efter denne erhvervsdrivendes modtagelse af et krav om tilbagebetaling fra den pågældende forbruger, eller af en hvilken som helst anden anfægtelse af, at de omhandlede kontraktvilkår kan gøres gældende, eller af deres lovlighed, har den forelæggende ret rejst spørgsmålet om, hvorvidt en sådan løsning er forenelig med direktiv 93/13, henset til den omstændighed, at denne frist i henhold til polsk ret først begynder at løbe, når en aftale er blevet endeligt annulleret.
- 44 Den forelæggende ret ønsker desuden oplyst, om en situation, hvor en forbrugers krav om tilbagebetaling over for en erhvervsdrivende forældes uafhængigt af forældelsen af den pågældende erhvervsdrivendes krav på tilbagebetaling, er i overensstemmelse med direktiv 93/13, eftersom dette kan føre til, at disse krav forældes, inden denne erhvervsdrivende påberåber sig sin ret til tilbageholdelse for så vidt angår samtlige de ydelser, som den pågældende har leveret til denne forbruger. I dette tilfælde er den erhvervsdrivendes delvise tilbagebetaling af ydelser, som forbrugeren har leveret, betinget af forbrugeren tilbud om tilbagebetaling af samtlige ydelser, som denne erhvervsdrivende har leveret til forbrugeren.
- 45 Den forelæggende ret har rejst spørgsmålet, om det ville være i overensstemmelse med direktiv 93/13 at anerkende, at en erhvervsdrivende har misligholdt sine forpligtelser, ikke fra det tidspunkt, hvor den pågældende opfordres til at tilbagebetale de uretmæssigt betalte ydelser, men først fra det tidspunkt, hvor det er godtgjort, at den berørte forbruger har kendskab til virkningerne af den omhandlede aftales ugyldighed og giver afkald på en beskyttelse mod disse virkninger. En sådan fortolkning ville medføre, at en forbruger fratages sin ret til morarenter for en periode, der, henset til varigheden af en retssag, kan vare i op til flere år.
- 46 Den forelæggende ret har oplyst Domstolen om, at det følger af en fortolkning af polsk ret, som generelt er anerkendt af de polske retter, at en debtors udøvelse af sin tilbageholdelsesret medfører, at forsinkelsen ophører. Den omstændighed, at debitor har misligholdt sine

forpligtelser, er imidlertid en forudsætning for forpligtelsen til at betale morarenter. Denne fortolkning hviler således på princippet om, at den pågældende debitor er parat til at opfylde sine forpligtelser, men at vedkommende har en ret, som kan gøres gældende over for den pågældendes kreditor, og som fritager den pågældende forbruger fra pligten til straks at opfylde sine forpligtelser.

- 47 I forbindelse med tvister vedrørende de rettigheder, der følger af direktiv 93/13, har erhvervsdrivende, såsom sagsøgte i hovedsagen, bestridt, at forbrugernes krav er begrundede, og de er derfor ikke villige til at tilbagebetale forbrugerne de pågældende ydelser. Den forelæggende ret har imidlertid udtrykt alvorlig tvivl om, hvorvidt de polske retsinstansers fortolkning af reglerne i polsk ret om forældelsesfrister er forenelig med direktiv 93/13, for så vidt som denne fortolkning har til følge, at erhvervsdrivende afviser legitime anmodninger fra forbrugere, og at de ikke holdes ansvarlige for den uberettigede anvendelse af de omhandlede midler og for deres forsinkede tilbagebetaling til de berørte forbrugere.
- 48 På denne baggrund har Sąd Okręgowy w Warszawie (den regionale domstol i Warszawa) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »1) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13] fortolkes således, at de er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorefter påbegyndelsen af forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes modkrav, i det tilfælde, hvor det ikke er muligt at opretholde aftalen, efter at urimelige kontraktvilkår [i aftalen] er blevet fjernet, er afhængig af, at en af følgende begivenheder er indtrådt:
 - a) forbrugeren har fremsat krav eller [anbringender] mod en erhvervsdrivende[, der er støttet på den ulovlige karakter af] kontraktvilkår[,], eller retten har ex officio [oplyst om muligheden for at fastslået, at visse kontraktvilkår er ulovlige], eller
 - b) forbrugeren har afgivet en erklæring om, at den pågældende har modtaget al information om virkningerne (retsvirkningerne) af, at det ikke er muligt at opretholde aftalen, herunder oplysninger om den erhvervsdrivendes mulighed for at fremsætte [krav om tilbagebetaling og omfanget af denne ret], eller
 - c) forbrugeren har viden om (er bevidst) om virkningerne (retsvirkningerne) af, at det ikke er muligt at opretholde aftalen, hvilket er godtgjort inden for rammerne af retssagen eller som følge af rettens belæring af forbrugeren herom, eller
 - d) der er afsagt en endelig dom, der afgør tvisten mellem den erhvervsdrivende og forbrugeren?
 - 2) [Er det foreneligt med] artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13] [at fortolke] national ret [således, at når en aftale ikke længere kan opretholdes, efter at urimelige kontraktvilkår i aftalen er blevet fjernet, har den erhvervsdrivende, mod hvem forbrugeren har fremsat krav på grundlag af de urimelige kontraktvilkår, ikke] en forpligtelse til [selvstændigt] at foretage skridt med henblik på at [undersøge], om forbrugeren er bevidst om virkningerne af, at de urimelige kontraktvilkår blev fjernet, eller [...] den manglende mulighed for aftalens opretholdelse?
 - 3) Skal artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13] fortolkes således, at de er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorefter forældelsesfristen – når en aftale ikke længere kan opretholdes efter ophævelsen af urimelige kontraktvilkår [i aftalen] – for forbrugernes krav om tilbagebetaling begynder at løbe, før forældelsesfristen for den erhvervsdrivendes modkrav begynder at løbe?

- 4) Skal artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13] fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorefter en erhvervsdrivende – når en aftale ikke længere kan opretholdes efter ophævelsen af urimelige kontraktvilkår [i aftalen] – har ret til at betinge tilbagebetaling af [ydelser] modtaget fra forbrugeren af, at forbrugeren samtidig tilbyder at tilbagebetale de [ydelser], der er modtaget fra den erhvervsdrivende, eller at forbrugeren stiller sikkerhed for en sådan tilbagebetaling, [uden] at der ved fastsættelsen af størrelsen af det beløb, der skal tilbagebetales af forbrugeren, [...] medtages de beløb[, for hvilke kravet om tilbagebetaling er forældet]?
- 5) Skal artikel 7, stk. 1, i direktiv [93/13] fortolkes således, at denne bestemmelse er til hinder for en fortolkning af national ret, hvorefter forbrugeren – når en aftale ikke længere kan opretholdes efter ophævelsen af urimelige kontraktvilkår [i aftalen] – ikke helt eller delvist har ret til [renter fra det tidspunkt, hvor den erhvervsdrivende modtog opfordringen til at betale ydelserne tilbage], når den erhvervsdrivende har gjort brug af den i det fjerde spørgsmål omhandlede ret?«

Domstolens kompetence

- 49 Getin Noble Bank har gjort gældende, at anmodningen om præjudiciel afgørelse i det væsentlige har til formål at indhente Domstolens fortolkning af polsk ret, hvilket falder uden for Domstolens kompetence.
- 50 I denne henseende bemærkes, at det argument, som Getin Noble Bank har påberåbt sig, hviler på den fejlagtige forudsætning, at medlemsstaternes udøvelse af deres ret til at definere de nærmere bestemmelser for konstateringen af, at et kontraktvilkår i en aftale er urimeligt, og for, hvordan de konkrete retsvirkninger heraf skal være, falder uden for EU-rettens anvendelsesområde (jf. i denne retning dom af 21.12.2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 og C-308/15, EU:C:2016:980, præmis 66).
- 51 Domstolen har således allerede fastslået, at affattelsen i national lovgivning af den beskyttelse, som direktiv 93/13 garanterer forbrugerne, ikke må ændre beskyttelsens udstrækning og dermed indholdet af denne beskyttelse og derved så tvivl om den styrkelse, som EU-lovgiver har tilsigtet, af den nævnte beskyttelses effektivitet gennem vedtagelse af ensartede bestemmelser vedrørende urimelige vilkår, således som anført i tiende betragtning til direktiv 93/13 (dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 60 og den deri nævnte retspraksis).
- 52 For så vidt som det argument, som Getin Noble Bank har påberåbt sig, vedrører det første præjudicielle spørgsmål, og den omstændighed, at dette spørgsmål ikke præciserer, hvilken af de fortolkninger af polsk ret, der er omhandlet i dette spørgsmåls litra a)-d), der er anlagt i den polske retsorden, skal det bemærkes, for det første, at det følger af fast retspraksis, at selv om der er en formodning for, at de spørgsmål om EU-rettens fortolkning, som den nationale ret har forelagt på baggrund af de retlige og faktiske omstændigheder, som den har ansvaret for at fastlægge, og hvis rigtighed det ikke tilkommer Domstolen at efterprøve, er relevante, forholder det sig ikke desto mindre således, at proceduren efter artikel 267 TEUF er et middel til samarbejde mellem Domstolen og de nationale retter, der giver Domstolen mulighed for at forsyne de nationale retter med de elementer vedrørende fortolkningen af denne ret, som er nødvendige for, at de kan afgøre de for dem verserende tvister. Begrundelsen for ordningen med præjudiciel forelæggelse er ikke, at der skal afgives responsa vedrørende generelle eller hypotetiske spørgsmål, men at der skal

foreligge et behov med henblik på selve afgørelsen af en retstvist. Som det fremgår af selve ordlyden af artikel 267 TEUF, skal den præjudicielle afgørelse, der anmodes om, være »nødvendig« for, at den forelæggende ret kan »[afsi] sin dom« i den sag, der verserer for den (kendelse af 7.4.2022, J.P., C-521/20, EU:C:2022:293, præmis 17 og den deri nævnte retspraksis).

- 53 For det andet kan Domstolen inden for rammerne af proceduren efter artikel 267 TEUF hverken udtale sig om fortolkningen af bestemmelser i nationale love og administrative forskrifter eller om disses forenelighed med EU-retten. Det fremgår således af fast retspraksis, at Domstolen inden for rammerne af en præjudiciel forelæggelse i henhold til artikel 267 TEUF udelukkende kan fortolke EU-retten inden for grænserne af de kompetencer, som Unionen er tillagt (dom af 10.1.2022, Anatecor, C-400/21, EU:C:2022:30, præmis 13 og den deri nævnte retspraksis).
- 54 Når dette er sagt, påhviler det Domstolen, når spørgsmålene er formuleret forkert eller overskrider rammerne for dens beføjelser i henhold til artikel 267 TEUF, ud fra samtlige de oplysninger, der er fremlagt af den nationale ret, og navnlig af forelæggelsesafgørelsens præmisser, at udlede de EU-retlige elementer, som det under hensyn til sagens genstand er nødvendigt at fortolke (jf. i denne retning kendelse af 10.1.2022, Anatecor, C-400/21, EU:C:2022:30, præmis 15 og den deri nævnte retspraksis).
- 55 I det foreliggende tilfælde fremgår det dels af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at Sąd Najwyższy (øverste domstol) i sin afgørelse af 7. maj 2021 anlagde en fortolkning af polsk ret, hvorefter forældelsesfristen for erhvervsdrivendes fordringer som følge af ugyldigheden af en aftale om lån mod pant i fast ejendom, der indeholder urimelige vilkår, først begynder at løbe, når denne aftale, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, eller når en dom, der fastslår den nævnte aftales ugyldighed, bliver endelig.
- 56 Dels har den forelæggende ret – henset den tvivl, som den nærer med hensyn til foreneligheden af denne fortolkning af national ret med direktiv 93/13 for så vidt angår begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for krav om tilbagebetaling som følge af en aftales ugyldighed på grund af, at der foreligger urimelige vilkår, der er indeholdt i denne aftale – ikke anmodet Domstolen om selv at fortolke national ret, men har redegjort for forskellige mulige begyndelsestidspunkter for denne frist og nærmere bestemt anmodet Domstolen om at oplyse, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for sådanne muligheder, eller at de ikke er til hinder for disse muligheder.
- 57 Det kan derfor ikke tiltrædes, at det første spørgsmål vedrører fortolkningen af polsk ret, og Getin Noble Banks argument om, at Domstolen ikke har kompetence, skal derfor forkastes.
- 58 Det følger af det ovenstående, at Domstolen har kompetence til at træffe afgørelse om anmodningen om præjudiciel afgørelse.

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første og det tredje spørgsmål

- 59 Med det første og det tredje spørgsmål, som skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter gælder, at i tilfælde af annullation af en aftale, indgået

mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, om lån mod pant i fast ejendom på grund af urimelige vilkår i denne aftale begynder forældelsesfristen for denne erhvervsdrivendes fordringer, der følger af den nævnte aftales ugyldighed, først at løbe fra den dato, hvor denne aftale, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, mens forældelsesfristen for denne forbrugers fordringer, der følger af den samme aftales ugyldighed, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren har fået kendskab til eller med rimelighed burde have fået kendskab til den urimelige karakter af det vilkår, der medfører denne ugyldighed.

- 60 Det bemærkes for det første, at det følger af fast retspraksis, at i mangel af specifik EU-retlig regulering på området henhører de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om, at disse frit kan anvende deres egne proceduremæssige regler. Disse regler må imidlertid hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer i national ret (ækvivalensprincippet), eller være udformet således, at de i praksis umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der hjemles i Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) (dom af 8.9.2022, D.B.P. m.fl. (Realkreditlån optaget i udenlandsk valuta), C-80/21 – C-82/21, EU:C:2022:646, præmis 86 og den deri nævnte retspraksis).
- 61 For det andet skal det hvad angår effektivitetsprincippet bemærkes, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national proceduremæssig bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale instanser. Under denne synsvinkel skal der i givet fald tages hensyn til de principper, der ligger til grund for den nationale retspleje, såsom beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig sagsbehandling (dom af 8.9.2022, D.B.P. m.fl. (Realkreditlån optaget i udenlandsk valuta), C-80/21 – C-82/21, EU:C:2022:646, præmis 87 og den deri nævnte retspraksis).
- 62 For det tredje og sidste har Domstolen endvidere præciseret, at medlemsstaternes forpligtelse til at sikre beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, navnlig for rettigheder, der følger af direktiv 93/13, indebærer et krav om effektiv domstolsbeskyttelse, hvilket også er sikret ved artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, der bl.a. gælder med hensyn til definitionen af de processuelle regler vedrørende søgsmål, der støttes på sådanne rettigheder (dom af 8.9.2022, D.B.P. m.fl. (Realkreditlån optaget i udenlandsk valuta), C-80/21 – C-82/21, EU:C:2022:646, præmis 88 og den deri nævnte retspraksis).
- 63 I det foreliggende tilfælde vedrører det første og det tredje spørgsmål nærmere bestemt den eventuelle asymmetri mellem de retsmidler, der er fastsat i polsk ret for på den ene side de erhvervsdrivende og på den anden side for forbrugerne med hensyn til begyndelsestidspunktet for forældelsesfristen for søgsmål om tilbagebetaling som følge af, at en aftale er ugyldig på grund af, at denne aftale indeholder urimelige vilkår.
- 64 I denne henseende har Domstolen i forbindelse med en sag om fastsættelse af en tidsmæssig grænse for en rets beføjelse til af egen drift eller efter en indsigelse fra forbrugeren at underkende et urimeligt vilkår fastslået, at fastsættelsen af en sådan grænse var egnet til at gribe negativt ind i effektiviteten af den beskyttelse, der er fastsat i artikel 6 og 7 i direktiv 93/13, for så vidt som det ville være tilstrækkeligt for de erhvervsdrivende, for at fratage forbrugerne denne beskyttelse, at

afvente udløbet af den frist, som den nationale lovgiver har fastsat for at kræve opfyldelse af de urimelige vilkår, som de fortsat måtte benytte i aftalerne (jf. i denne retning dom af 21.11.2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, præmis 35).

- 65 I samme retning har generaladvokat Kokott i det væsentlige i punkt 63-67 i sit forslag til afgørelse Cofidis og OPR-Finance (C-616/18 og C-679/18, EU:C:2019:975) vedrørende fortolkningen af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/48/EF af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66) anført, at forskellige nationale forældelsesfrister, der er fastsat dels for erhvervsdrivende, dels for forbrugerne, skaber en asymmetri i de retsmidler, der kan skade effektiviteten af den beskyttelse, der er fastsat i dette direktiv.
- 66 En situation, hvor forældelsesfristen for en forbrugers fordringer som følge af ugyldigheden af en aftale om lån mod pant i fast ejendom begynder at løbe før den dato, hvor en retsinstans fastslår, at denne aftale, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, selv om denne frist ikke udløber, før forbrugeren har fået kendskab til eller med rimelighed kunne have fået kendskab til sine rettigheder, mens den forældelsesfrist, der er fastsat for den erhvervsdrivendes tilsvarende fordringer, begynder at løbe på det tidspunkt, hvor en retsinstans fastslår, at aftalen, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, indebærer således en asymmetri, der kan være til skade for den nævnte forbrugers beskyttelse, som er sikret ved direktiv 93/13.
- 67 I denne henseende bemærkes, for det første, at aftaler om lån mod pant i fast ejendom generelt gennemføres over lange perioder, således at selv en forældelsesfrist på seks eller ti år, der finder anvendelse på forbrugerens krav om tilbagebetaling, på visse betingelser kan vise sig at være uforenelig med effektivitetsprincippet (jf. i denne retning dom af 8.9.2022, D.B.P. m.fl. (Realkreditlån optaget i udenlandsk valuta), C-80/21 – C-82/21, EU:C:2022:646, præmis 100).
- 68 For det andet skal det bemærkes, at forbrugeren har ret til at gøre sine rettigheder i henhold til direktiv 93/13 gældende både for en domstol og, som i det foreliggende tilfælde, udenretligt for eventuelt at kunne afhjælpe den urimelige karakter af et vilkår ved en kontraktlig ændring af dette vilkår (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 49), uden at denne ret er begrænset af national ret.
- 69 Det fremgår således af nærværende doms præmis 29, at en forbruger ifølge den fortolkning af polsk ret, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) har anlagt i sin afgørelse af 7. maj 2021, kan give samtykke eller nægte at give samtykke til dette vilkår både inden for rammerne af en retslig procedure og i forbindelse med en udenretlig procedure, forudsat at denne er fuldt oplyst om retsvirkningerne af, at et urimeligt vilkår, med endelig virkning, ikke kan håndhæves.
- 70 For så vidt som det ikke kan udelukkes – hvilket det imidlertid påhviler den forelæggende ret at efterprøve – at en forbruger, der indgiver en udenretlig klage, i henhold til polsk ret anses for at have kendskab til de rettigheder, som vedkommende har i henhold til direktiv 93/13, så snart denne klage er ledsaget af en udtrykkelig erklæring om, at den pågældende har modtaget fuldstændige oplysninger om konsekvenserne af en eventuel ugyldighed af den omhandlede aftale, er risikoen for, at forældelsesfristen for en forbrugers fordringer som følge af ugyldigheden af en aftale om lån mod pant i fast ejendom udløber, inden den forældelsesfrist, der er fastsat for den pågældende erhvervsdrivendes tilsvarende fordringer, begynder at løbe, imidlertid ikke elimineret.

- 71 Ifølge de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt, og som er nævnt i nærværende doms præmis 39, ville den fortolkning af polsk ret, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) lagde til grund i sin afgørelse af 7. maj 2021, og som indebærer, at forældelsesfristen for en erhvervsdrivendes fordringer først begynder at løbe fra den dato, hvor en dom, hvorved den omhandlede aftale om lån mod pant i fast ejendom kendes ugyldig, bliver endelig, i øvrigt ligeledes have til følge, at denne erhvervsdrivende først misligholder denne aftale fra denne dato. I tilfælde af, at den pågældende forbrugers tilbagebetalingskrav ikke er forældede, kan den pågældende derfor ikke opnå morarenter fra datoen for indgivelsen af dennes krav om tilbagebetaling af beløb, der er betalt i medfør af urimelige kontraktvilkår i den nævnte aftale, hvilket i strid med direktiv 93/13 tilskynder den nævnte erhvervsdrivende til systematisk at afvise sådanne krav.
- 72 En asymmetri i retsmidlerne som den i hovedsagen omhandlede kan således så meget desto mere tilskynde den erhvervsdrivende til, efter forbrugers udenretlige klage, at forblive inaktiv eller til at forhale den udenretlige fase ved at forlænge forhandlingerne med henblik på, at forældelsesfristen for forbrugers fordringer udløber, som, for det første, den frist, der er fastsat for den erhvervsdrivendes egne fordringer, først begynder at løbe fra den dato, hvor en retsinstans fastslår, at den omhandlede aftale om lån mod pant i fast ejendom, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, og for det andet, varigheden af den udenretlige fase ikke har nogen indvirkning på de renter, der skyldes forbrugeren.
- 73 En sådan asymmetri kan således for det første være i strid med effektivitetsprincippet, der er nævnt i nærværende doms præmis 60 og 61, hvorefter de nærmere bestemmelser for gennemførelsen af den forbrugerbeskyttelse, der er fastsat i direktiv 93/13, ikke må være udformet således, at de i praksis umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af rettigheder, der hjemles i Unionens retsorden.
- 74 For det andet vil en sådan asymmetri endelig kunne tilsidesætte den afskrækkende virkning, som ved artikel 6, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med dette direktivs artikel 7, stk. 1, er forbundet med konstateringen af, at et vilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, er urimeligt (jf. i denne retning dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 58 og den deri nævnte retspraksis).
- 75 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første og det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter gælder, at i tilfælde af annullation af en aftale, indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, om lån mod pant i fast ejendom på grund af urimelige vilkår i denne aftale begynder forældelsesfristen for denne erhvervsdrivendes fordringer, der følger af den nævnte aftales ugyldighed, først at løbe fra den dato, hvor denne aftale, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, mens forældelsesfristen for denne forbrugers fordringer, der følger af den samme aftales ugyldighed, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren har fået kendskab til eller med rimelighed burde have fået kendskab til den urimelige karakter af det vilkår, der medfører denne ugyldighed.

Det andet spørgsmål

- 76 Med andet spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter det ikke påhviler en erhvervsdrivende, der har

indgået en aftale om lån mod pant i fast ejendom med en forbruger, at efterprøve, om denne forbruger har kendskab til virkningerne af ophævelsen af de urimelige vilkår, der er indeholdt i denne aftale, eller til den omstændighed, at denne aftale ikke kan forblive bindende, hvis disse vilkår ophæves.

- 77 Det skal for det første bemærkes, at den nationale retsinstans, der er forelagt en tvist vedrørende direktiv 93/13, ex officio skal efterprøve, om et kontraktvilkår, der henhører under dette direktivs anvendelsesområde, er urimeligt, og dermed afhjælpe den manglende ligevægt mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende, så snart den råder over de oplysninger vedrørende de retlige eller faktiske omstændigheder, som denne prøvelse kræver (jf. i denne retning dom af 21.4.2016, Radlinger og Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, præmis 52 og den deri nævnte retspraksis).
- 78 Med henblik på at sikre den beskyttelse, der søges opnået ved det nævnte direktiv, kan uligheden mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende alene udlignes gennem positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv, som træffes af den retsinstans, hvorved sådanne tvister indbringes (dom af 21.4.2016, Radlinger og Radlingerová, C-377/14, EU:C:2016:283, præmis 53 og den deri nævnte retspraksis).
- 79 Selv om Domstolen ganske vist har fastslået, at den i direktiv 93/13 fastsatte ordning ikke kan være til hinder for, at parterne i en aftale afhjælper den urimelige karakter af et vilkår i aftalen ved en kontraktlig ændring af dette vilkår, for så vidt som, for det første, forbrugers afkald på at påberåbe sig den urimelige karakter af dette vilkår følger af vedkommendes frie og informerede samtykke, og, for det andet, det nye ændringsvilkår ikke selv er urimeligt, forholder det sig ikke desto mindre således, at både et sådant afkald og det nye ændrede vilkårs urimelige karakter kan være genstand for en ny tvist (jf. i denne retning dom af 29.4.2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, præmis 49-51).
- 80 Selv om det påhviler kreditinstitutterne at tilrettelægge deres virksomhed på en måde, der er i overensstemmelse med direktiv 93/13/EØF (jf. i denne retning dom af 15.6.2023, Bank M. (Konsekvenser af en annullation af aftalen), C-520/21, EU:C:2023:478, præmis 83), forholder det sig ikke desto mindre således, at et kreditinstitut ikke er forpligtet til at efterprøve, om en forbruger, som det har indgået en aftale om lån mod pant i fast ejendom med, har kendskab til virkningerne af ophævelsen af urimelige vilkår, der er indeholdt i denne aftale.
- 81 Følgelig skal det andet spørgsmål besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 skal fortolkes således, at disse bestemmelser ikke er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter det ikke påhviler en erhvervsdrivende, der har indgået en aftale om lån mod pant i fast ejendom med en forbruger, at efterprøve, om denne forbruger har kendskab til virkningerne af ophævelsen af de urimelige vilkår, der er indeholdt i denne aftale, eller til den omstændighed, at denne aftale ikke kan forblive bindende, hvis disse vilkår ophæves.

Det fjerde spørgsmål

- 82 Henset til besvarelsen af det første og det tredje spørgsmål er det uforholdt at besvare det fjerde spørgsmål, der er forelagt for det tilfælde, at direktiv 93/13 ikke er til hinder for, at en forbrugers krav om tilbagebetaling er forældede uafhængigt af forældelsen af den erhvervsdrivendes fordringer.

Det femte spørgsmål

- 83 Med det femte spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter gælder, at når en aftale om lån mod pant i fast ejendom, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, ikke længere kan være bindende, efter at urimelige kontraktvilkår i denne aftale er blevet ophævet, kan denne erhvervsdrivende påberåbe sig en tilbageholdelsesret, der gør det muligt for nævnte erhvervsdrivende at betinge tilbagebetalingen af de ydelser, som den pågældende har modtaget fra denne forbruger, af, at nævnte forbruger tilbyder at tilbagebetale de ydelser, som den pågældende selv har modtaget fra den nævnte erhvervsdrivende, eller at nævnte forbruger afgiver en garanti for tilbagebetaling af de sidstnævnte ydelser, når den samme erhvervsdrivendes udøvelse af denne tilbageholdelsesret medfører, at den nævnte forbruger mister retten til morarenter fra udløbet af den frist, inden for hvilken den pågældende erhvervsdrivende skal efterkomme kravet, efter at denne erhvervsdrivende har modtaget opfordringen til at tilbagebetale de ydelser, som er betalt til den erhvervsdrivende til opfyldelse af den nævnte aftale.
- 84 Det synes at fremgå af forelæggelsesafgørelsen, at i henhold til en retslig fortolkning af polsk ret ophører en parts forsinkelse i tilfælde af en aftales ugyldighed som følge af denne parts udøvelse af retten til at tilbageholde den ydelse, som parten skal levere til den anden part, indtil sidstnævnte enten har tilbudt at levere den ydelse, som parten selv skal levere, eller har afgivet en garanti for leveringen af denne ydelse, således at der uden den fortolkning, som Sąd Najwyższy (øverste domstol) har anlagt i sin afgørelse af 7. maj 2021, skal betales morarenter til forbrugeren fra udløbet af den frist, inden for hvilken den erhvervsdrivende skal levere sin ydelse, efter at denne har modtaget et krav herom fra forbrugeren, indtil den dato, hvor indsigelsen om tilbageholdelse er blevet påberåbt.
- 85 Eftersom det ifølge den forelæggende rets forklaringer fremgår af denne afgørelse, at den erhvervsdrivende ikke er forsinket før det tidspunkt, hvor den omhandlede aftale om lån mod pant i fast ejendom, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, mister forbrugeren retten til en del af eller alle morarenter, hvilket således yderligere forværrer nævnte forbrugers retlige og økonomiske stilling.
- 86 Effektiviteten af den beskyttelse, som direktiv 93/13 giver forbrugerne, ville imidlertid blive bragt i fare, hvis forbrugerne, når de påberåber sig deres rettigheder i henhold til dette direktiv, bliver udsat for en risiko for ikke at opnå morarenter af de beløb, der skal tilbagebetales til dem på grund af en sådan aftales ugyldighed, fra udløbet af den frist, inden for hvilken den pågældende erhvervsdrivende skal tilbagebetale det nævnte beløb, efter at denne erhvervsdrivende har modtaget en opfordring om tilbagebetaling heraf.
- 87 Det femte spørgsmål skal således besvares med, at artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter gælder, at når en aftale om lån mod pant i fast ejendom, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, ikke længere kan være bindende, efter at urimelige kontraktvilkår i denne aftale er blevet ophævet, kan denne erhvervsdrivende påberåbe sig en tilbageholdelsesret, der gør det muligt for nævnte erhvervsdrivende at betinge tilbagebetalingen af de ydelser, som den pågældende har modtaget fra denne forbruger, af, at nævnte forbruger tilbyder at tilbagebetale de ydelser, som den pågældende selv har modtaget fra den nævnte erhvervsdrivende, eller at nævnte forbruger afgiver

en garanti for tilbagebetaling af de sidstnævnte ydelser, når den samme erhvervsdrivendes udøvelse af denne tilbageholdelsesret medfører, at den nævnte forbruger mister retten til morarenter fra udløbet af den frist, inden for hvilken den pågældende erhvervsdrivende skal tilbagebetale de ydelser, som er betalt til den pågældende til opfyldelse af den nævnte aftale, efter at denne erhvervsdrivende har modtaget opfordringen om tilbagebetaling heraf.

Sagsomkostninger

- 88 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Niende Afdeling) for ret:

- 1) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler, sammenholdt med effektivitetsprincippet,

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter gælder, at i tilfælde af annullation af en aftale, indgået mellem en erhvervsdrivende og en forbruger, om lån mod pant i fast ejendom på grund af urimelige vilkår i denne aftale begynder forældelsesfristen for denne erhvervsdrivendes fordringer, der følger af den nævnte aftales ugyldighed, først at løbe fra den dato, hvor denne aftale, med endelig virkning, ikke kan håndhæves, mens forældelsesfristen for denne forbrugers fordringer, der følger af den samme aftales ugyldighed, begynder at løbe fra den dato, hvor forbrugeren har fået kendskab til eller med rimelighed burde have fået kendskab til den urimelige karakter af det vilkår, der medfører denne ugyldighed.

- 2) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser ikke er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter det ikke påhviler en erhvervsdrivende, der har indgået en aftale om lån mod pant i fast ejendom med en forbruger, at efterprøve, om denne forbruger har kendskab til virkningerne af ophævelsen af de urimelige vilkår, der er indeholdt i denne aftale, eller til den omstændighed, at denne aftale ikke kan forblive bindende, hvis disse vilkår ophæves.

- 3) Artikel 6, stk. 1, og artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13, sammenholdt med effektivitetsprincippet,

skal fortolkes således, at

disse bestemmelser er til hinder for en retslig fortolkning af national ret, hvorefter gælder, at når en aftale om lån mod pant i fast ejendom, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, ikke længere kan være bindende, efter at urimelige

kontraktvilkår i denne aftale er blevet ophævet, kan denne erhvervsdrivende påberåbe sig en tilbageholdelsesret, der gør det muligt for nævnte erhvervsdrivende at betinge tilbagebetalingen af de ydelser, som den pågældende har modtaget fra denne forbruger, af, at nævnte forbruger tilbyder at tilbagebetale de ydelser, som den pågældende selv har modtaget fra den nævnte erhvervsdrivende, eller at nævnte forbruger afgiver en garanti for tilbagebetaling af de sidstnævnte ydelser, når den samme erhvervsdrivendes udøvelse af denne tilbageholdelsesret medfører, at den nævnte forbruger mister retten til morarenter fra udløbet af den frist, inden for hvilken den pågældende erhvervsdrivende skal tilbagebetale de ydelser, som er betalt til den pågældende til opfyldelse af den nævnte aftale, efter at denne erhvervsdrivende har modtaget opfordringen om tilbagebetaling heraf.

Underskrifter